

Przyczyny specyficznych trudności w nauce czytania i pisania

ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznawania
ryzyka dysleksji

Dr Teresa Opolska

Polskie Towarzystwo Dysleksji

Fakty i kontrowersje wokół dysleksji

- Trudności „naturalne” w nauce czytania i pisania a trudności specyficzne.
- Termin „dysleksja” (1881-Ranschburg) dla nabytych zaburzeń czytania, jako skutek schorzeń neurologicznych.
- Termin „dysleksja rozwojowa” jako syndrom zaburzeń uczenia się czytania i pisania, występujących od początku nauki szkolnej.

Formy dysleksji rozwojowej

- Dysleksja-specyficzne trudności w nauce czytania, którym często towarzyszą trudności w pisaniu.
- Dysortografia- specyficzne trudności w komunikowaniu się za pomocą pisma (w tym błędy ortograficzne).
- Dysgrafia - trudności w opanowaniu poziomu graficznego pisma (czytelnego).

Kontrowersje wokół terminologii

- Termin – etykieta , stygmat powodujący negatywne konsekwencje naznaczenia i izolacji.
- Terminologia opisowa – nie zawiera nazwy – terminu, lecz opis trudności. Znajduje się w obowiązujących lekarzy i psychologów międzynarodowych klasyfikacjach chorób.

Kontrowersje wokół definicji

- Jest to zaburzenie o charakterze konstytucjonalnym, czyli uwarunkowanym zmianami struktury centralnego układu nerwowego, przejawiające się jako specyficzne trudności w uczeniu się czytania, pisania i techniki pisania, niekiedy współwystępujące z trudnościami w operowaniu liczbami (Bogdanowicz 1993).
- Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu rozpoznaje się tylko w przypadku stwierdzenia prawidłowego rozwoju umysłowego.
- Istnieją przypadki obniżonego ilorazu inteligencji na skutek głębokich dysharmonii rozwojowych. Należy zawsze poddać analizie i interpretacji profil wyników w Skali Inteligencji WISC-R, co wniesie informacje o rzeczywistym poziomie sprawności intelektualnej.

Przyczyny dysleksji - - co wiemy na pewno

- Są coraz lepiej znane, ale badania trwają.
- Uczeń formułują różne teorie, które nie wykluczają się wzajemnie, a każda z nich stanowi etap w poszukiwaniu decydującej odpowiedzi na pytanie o etiologię.
- Ma swoje źródło w nieprawidłowościach struktury i funkcjonowania układu nerwowego.

Przyczyny – niektóre koncepcje

- **Koncepcja genetyczna** – dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się pochodzą z rodzin obarczonych tym zaburzeniem.
- **Koncepcja organiczna** – uczeni wyrażają pogląd, że dysleksja spowodowana jest mikrouszkodzeniami centralnego układu nerwowego, które mogą powstać w różnych okresach rozwoju dziecka, szczególnie w okresie płodowym, okołoporodowym lub bardzo wczesnym dzieciństwie.

Przyczyny – niektóre koncepcje cd.

- **Koncepcja neurologiczna** – dominacji stronnej: badacze wiążą trudności z brakiem ukształtowania dominacji półkuli mózgowej.
- **Koncepcja opóźnienia tempa, rytmu i dynamiki rozwoju psychoruchowego** – zaburzenia te w rozwoju funkcji poznawczych, wzrokowych, słuchowych i ruchowych są jedną z głównych przyczyn powodujących trudności w czytaniu i pisaniu.

Przyczyny – niektóre koncepcje cd.

- **Koncepcja atypowego rozwoju mózgu** – wskazuje na współwystępowanie zaburzeń rozwojowych na bazie złożonych zaburzeń neurofunkcjonalnych. Badania genetyczne, psychofizyczne, behawioralne, wykorzystujące nowoczesne metody neuroobrazowania, potwierdzają tę koncepcję, wskazując jednocześnie na trudności z ujęciem problematyki w jedną teorię. Stąd wiele uzupełniających się teorii, wyjaśniających przyczyny występowania dysleksji rozwojowej. Teorie te wskazują na takie deficyty rozwojowe jak: deficyt fonologiczny, deficyt funkcji mózdkowych, deficyt uwagi czy kanału wielokomórkowego

Przyczyny – niektóre koncepcje cd.

- **Koncepcja deficytu fonologicznego** – specyficzne zaburzenie językowe polegające na trudnościach z różnicowaniem dźwięków mowy (zaburzenia słuchu fonemowego), dokonywaniem operacji (analizy, syntezy, porównywania, eliminowania, przestawiania) na częściach fonologicznych (częściach słów, sylabach, głoskach), a następnie „kodowania” dźwięków mowy (fonemy, głoski) na znaki graficzne (grafemy – litery).

Przyczyny – niektóre koncepcje cd.

- **Koncepcja deficytu wielokomórkowego** – dotyczy zaburzeń w przetwarzaniu szybko zmieniających się informacji, a więc w wychwytywaniu szybkich zmian w informacji zmysłowej docierającej do mózgu, co związane jest z jego budową.
- **Koncepcja deficytu funkcji mózdkowych** – dotyczy zaburzeń związanych z automatyzowaniem czynności ruchowych, koordynacją wzrokowo ruchową. Deficyt ten odpowiada za kontrolę napięcia mięśniowego i powoduje zaburzenia w nabywaniu czynności wymagających zautomatyzowania, a więc wszystkie umiejętności szkolne – czytanie, pisanie, liczenie.

Przyczyny – niektóre koncepcje cd.

- **Deficyt uwagi** – odpowiedzialny jest za zaburzenia uwagi przestrzennej, przenoszenie i utrzymywanie. Przy zachowaniach nieuważnych nie mogą dobrze rozwijać się funkcje wzrokowe, słuchowe, czuciowo-ruchowe i integracja między nimi.

Konkluzja

- Wraz z rozwojem badań naukowych definicja dysleksji rozwojowej ulega ciągłym przemianom. Pokazują one zróżnicowany obraz trudności w nauce, który nie łatwo jest objąć jedną wspólną teorią.
- Specyficzne trudności w nauce czytania i pisania zapowiadane są przez objawy nieharmonijnego rozwoju dziecka.
- Symptomy ryzyka dysleksji ujawniają się w formie opóźnienia rozwoju funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, ruchowych oraz orientacji w schemacie ciała, przestrzeni i czasie. Szczególnie znamienne jest opóźniony rozwój mowy.

Ryzyko dysleksji – gdy rodzi się świadomość

- Wiedza na temat charakterystycznych objawów występujących w okresie niemowlęcym i poniemowlęcym, mogących zwiastować późniejsze problemy szkolne.
- Np. opóźnienia w osiaganiu etapów rozwoju ruchowego, nieporadność w samoobsłudze, problemy związane z układem przedsionkowym (równowaga, koordynacja, ruchy naprzemienne, wytrzymałość itp.).
- Znajomość wieloprzyczynowości niezbędna w procesie tradycyjnej diagnozy objawowej.
- Pamiętajmy: jeden objaw – wiele różnych przyczyn
jedna przyczyna – wiele różnych objawów.

Przesłanie dla praktyki

- Dysleksja rozwojowa stanowi problem w procesie edukacji.
- Rozwiązanie każdego problemu wymaga wiedzy i umiejętności.
- Znajomość przyczyn i objawów pozwoli podjąć postępowanie mające na celu ich pomniejszenie lub usuwanie.
- Jak? Np. wiedząc, o co pytać rodziców, jak prowadzić obserwację dziecka i.....